folk/ed. 2021; 27(2): 397-417
DOI: 10.22559/folklor.1347

Araştırma makalesi/Research article

Folklorun "El Değmemiş" Bölgesi: Halk Türkülerinde Yüceltilmiş Bakirelik Algısı

"Untouched" Field of Folklore: The Perception of Glorified Virginity in Folk Songs

İsmail Abalı*

Öz

Bu çalışmada, sözlü geleneğimiz dâhilinde ortaya çıkan çeşitli yaratmalarda, özellikle de türkülerde karşılaşılan bakirelik algısı üzerine yoğunlaşan bir araştırma yapılmıştır. Kadını merkeze alan ve toplumsal cinsiyet konulu kimi çalışmalarda işaret edildiği üzere evlenmemiş bir kadında aranılan özelliklerin en başında gelen bakirelik olgusu, türküler özelinde analiz edilmiş ve bakireliğin hangi etmenler sebebiyle halk türkülerinde yüceltilen ve tercih edilen bir özellik olduğu probleminin üzerinde durulmuştur. Türkiye'nin farklı coğrafyalarına ait türkü metinlerini içeren tezler ile derleme yahut inceleme kitapları gibi yazılı kaynakların temel alındığı

Geliş tarihi (Received): 10.06.2020– Kabul tarihi (Accepted): 23.03.2021

* Dr. Öğr. Üyesi. Iğdır Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü. ismail.abali@igdir.edu.tr. ORCID 0000-0003-2361-039X

ve nitel araştırma yöntemi çerçevesinde doküman analizi metodunun kullanıldığı çalışmada, türkülerde karşılaşılan bekâretle ilgili söz, tabir ve metaforlara yer verilmiş; elde edilen bulgular tasnif edilerek sunulmuştur. Çalışmanın sonucunda ise halk türkülerinde bakireliğin ideal eş ya da sevgili, güzellik sembolü, namus timsali, cinsel hedef, cazibe ve şifa kaynağı olarak algılandığı tespit edilmiştir. Çalışmada, söz konusu tespitler somut örneklerle desteklenerek genel bir değerlendirmeye gidilmiş ve konuyla ilgili birtakım önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar sözcükler: *türkü, bakirelik, bekâret, kadın, cinsellik, toplumsal cinsiyet rolleri*

Abstract

In this study, a research was conducted focusing on the perception of virginity encountered in various folkloric creations emerging within our oral tradition, especially in folk songs. As pointed out in some studies on social gender and centered on women, the phenomenon of virginity, which is one of the most sought-after features in an unmarried woman, was investigated in detail in terms of folk songs and the problem of virginity was emphasized as a preferred feature in folk songs. In this study, which is based on written sources, including text, compiled songs from different regions of Turkey, contained about virginity encountered in the folk songs, given to the word, phrase and metaphors; the findings are presented by classification. In this regard, the perception of virginity in folk songs has been identified as the ideal wife or lover, a sign of beauty, the symbol of honor, sexual goal and a source of attraction and healing. These findings were supported with concrete examples and a general evaluation was made as well as some suggestions on the subject.

Keywords: *folk song, virginity, maidenhood, woman, sexuality, social gender roles*

Extended summary

Folk songs include the emotional and thought world of the nation to which they belong, as well as their various desires and perspectives on life. They also reflect some elements that are kept in collective consciousness both publicly and through some symbols. The folk songs, which are a mirror of Turkish people's national identity; may also contain the behaviors and attitudes of people about human emotions such as amour, love, longing, sadness, and important periods of life such as death and sexuality. In this regard, folk songs are appropriate oral creations for examining how some elements are included in the mutual memory of Turkish people. One of these elements is virginity because virginity is an important criterion in the formation of Turkish family structure. It is a concept valued not only by Turkish nation but by almost all societies around the world. Hence, the reflection of virginity in folklore products, which is an important element of social life, has become an inevitable situation.

Virginity emerges from the archaic believes and fear of hiding in the collective subconscious and is based on socioeconomic reasons. Virginity, manifested at the point of restricting female sexuality, is perceived as a virtue expected from women by most societies throughout the history of humankind. As a matter of fact, it is observed that virginity is mainly depicted in this way in folk songs.

In this study, written sources containing the lyrics of folk songs from different regions of Turkey were examined through document analysis in order to determine public perceptions of virginity in songs. Also, the methods of expressing virginity are reported in the study along with some symbols and metaphors of virginity emerging in folk creativity. In this context, it has been determined that virginity is depicted with the symbol of honey as well as flowers such as roses, carnations and daffodils. In folk songs, virgins are often referred to with the word "girl".

It is determined that the image of virginity is perceived as exalted in folk songs. In other words, in the eyes of the public, virgin girls are subjected to sublime qualities unlike ordinary women. These qualities are given in five different but interrelated headings in the current study. The first exalted qualification is that virgins make ideal spouses or lovers. Virgin women, that is, girls, who have not had any sexual intercourse before, are more suitable to love and marry than women with sexual experiences. According to folk songs, owning women has become a passion for men. Within the framework of this understanding of ownership, men cannot accept that the girls they will marry or love will be sexually associated with other men. The second of the glorified qualities of virgins is the perception that girls who have not had sexual intercourse are honest. Although it has many definitions and its limits are quite wide, the concept of honor is mostly expected from women. According to folk songs, if a woman had sexual intercourse before getting married, she is not honest and hence cannot be considered for marriage or love. The fact that the woman did not have sexual intercourse turns her into an honest woman. In folk songs, the virginity of a women is also an indication of her beauty because, according to the male point of view, women are inherently beautiful and this beauty lasts until sex. If she is sexually connected with a man, she loses her beauty. The perception of beautiful virgin in folk songs is expressed with flowers. It is also emphasized that the smell of virgins is pleasant and her various organs have a taste of sugar and honey. It is pointed out that the most beautiful organs of virgins are their breasts. So, the breasts of an unmarried girl resembles honey, quince, orange and cream. Having such a glorified beauty also makes virgins a sexual target as a virgin girl is not owned by another man. Being unclaimed and endowed with various beauties both make virgins become sexual targets and increase their quality of attraction. However, there is no physical sign of virginity in the female body. It is formulated and shaped due to the male libido and the patriarchal ego. In fact, the man desires to own a virgin but also not to have virgins in the society he lives in. Another feature of virgins according to folk songs is that they are healing because virgins have sexual purity in their bodies. Due to this feature, virginity, which was seen as a healing source in ancient times, continues to be considered in the same way today. Virgins, in the eyes of men, are those who heal the sick and even revive the dead. For this reason, virgins are the glorified women in folk songs.

Virginity is shaped according to men's perspective in folk songs. But in some folk songs, virginity can also be referred in what women say. It is emphasized that virginity is important and

valuable in these folk songs, yet, in such folk songs, women are not expected to defend virginity because virginity is an imposition of patriarchy. However, in these folk songs, women state that they should be virgins. This shows the effect of male domination on folk songs. As in every moment of social life, social pressure of men is in the foreground in folk songs as well.

In this study, virginity was subjected to intensive research and as it was pointed out in previous studies, the way it is processed and perceived in folk songs was identified. With similar studies that are likely to be carried out on other anonymous folk literature products, more general findings can be revealed about how virginity is perceived in the collective memory of Turkish people. In addition, other studies on symbols and metaphors used to express virginity will play an important role in identifying what is unknown regarding this subject.

Giriş

Gerek üreyerek soyun devam ettirilmesi gerek de fizyolojik ihtiyaçların giderilmesi noktasında yaşamın en önemli unsurlarından biri olarak görülen cinsellik, çeşitli nedenlerle insanoğlu nazarında birtakım kısıtlamalara uğratılmıştır. Kadın ve erkek olarak iki farklı cinsiyetle birbirinden ayrılan insanoğlunun zihnini sürekli meşgul etmiş pek çok olgudan biri olan bakirelik bu kısıtlamaların en bilinenidir. Yalnızca kadın cinsel yaşamı üzerinde uygulanan bu meşhur kısıtlama, insanlığın geçmişine damgasını vurmuş pek çok olayın arka planında yerini almış; tarihî, kültürel, dinî, sanatsal vb. birçok alanda adından söz ettirmiştir.

Kökeni Arapça "bikr" sözcüğüne dayanan bekâret ya da bakirelik, Türkçe Sözlükte (2005: 234) *Kızlık; saflık, temizlik, masumluk*" anlamlarıyla; bakire ise "*Cinsel ilişkide bulunmamış (dişi), kızoğlan, kızoğlankız, erden* (URL-1) olarak tanımlanmaktadır. Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere bir kadının cinsel ilişkiye girmemiş olması bu kelimelerle tarif edilmekte; fakat araştırmacılara göre hem sözlüklerdeki bu tanımlar hem de toplum nazarındaki bakirelik algısı büyük bir yanılgıyı bünyesinde barındırmaktadır. Nitekim Blank'a (2019: 47-49) göre bakirelik, tanımlanması ve tartışılması oldukça güç bir kavram olup kültüre, dine, toplumlara ve hatta bireylere göre değişiklik gösterir. Çünkü bakirelik gibi cinsel ilişkinin de sınırları belirli değildir ve hangi durumların cinsel ilişkiden sayılacağı tartışma konusudur. Bu konuda Addison (2010: 74-75), cinsel ilişkinin algılanmasında ataerkil bakış açısının ön planda tutulduğuna dikkati çeker. Ataerkil düşünce çerçevesinde genital temaslı, yani kızlık zarını bozmaya yönelik olmayan durumlar cinsel eylemden sayılmamakta ve bekâret algısına yön veren cinsel ilişkinin zemini bu algılayış tarzına bağlanmaktadır. Ataerkiye göre ilişki, erkek açısından sahip olma (kızlık zarını bozma) durumunu içermelidir. Bu nedenle soyut bir kavram olan bakireliğin kadın vücudundaki somut göstergesi *himen* de denilen *kızlık zarı* (Ergün, 2019: 27) olarak belirlenmiştir.

Günümüz toplumuna göre bakireliğin ortaya çıkışı dinî ve ananevi sebeplere dayanmaktadır. Bugünün bakış açısıyla bu olguya yaklaşıldığında bakireliğin dinî bir kaide ve tanrı tarafından insanlara dayatılan buyruklardan biri olduğu fikri öne çıkmaktadır. Geleneğe dayalı sosyal normlar açısından düşünüldüğünde ise bakirelik, atalardan bugünün bireylerine miras kalan kültürel, örfi ve ananevi bir zorunluluktur. Yani içinde bulunduğumuz çağın bireylerince bakirelik olgusu, çoğunlukla, güncel inanç ve gelenek dâhilinde ele alınmaktadır.

Hâlbuki bekâret kavramının köklerine inildiğinde, arkaik inanışlar ile psikanalitik ve sosyoekonomik faktörlerin etkin olduğu görülebilmektedir.

Bekâret, ilkel inanışlar çerçevesinde bir tabu haline getirilmiştir. Crawley'e (Akt. Freud, 2018: 12-13) göre bakirelik tabusunun oluşumunda, ilkel dönemlerden beri insan zihnini kurcalayan kan korkusu ve yeni başlangıçların verdiği tedirginlik etkili olmuş olabilir. Nitekim ilk cinsel ilişkiye girme, hayatın diğer evreleri gibi insan hayatında önemli bir geçiş dönemidir. Bu ilk birliktelik esnasında hem bakireliği bozularak kanı akıtılan kadın hem de bu eylemin faili olan erkek nazarındaki bu yeni başlangıç, bireylerin hayatını şekillendiren birtakım olaylara gebe olabilmektedir. Araştırmacıya göre bakirelik tabusuna kadın korkusu da etki etmiştir. Nitekim ilkel erkekler için kadın; adet görme, lohusalık ve doğum gibi -dönemine göre- olağanüstü olarak algılanan kimi özellikleri barındıran bir canlıdır. Dolayısıyla kadının tüm özelliklerinden korkmak olağandır. Bu bağlamda ilkel bilinçaltına göre erkek, kadın tarafından zayıf düşürülmekten, dişiliğiyle zehirlenmekten ve cinsel ilişki ile kadının kendi gücünden bir parça almasından korkmaktadır.

Bakirelik tabusunun kadın korkusuna dayandırılan temelleri üzerinde Freud (2018: 5-6) daha marjinal ve ses getiren yorumlamalar yapmıştır. Ünlü psikanaliste göre bakireliğin kaybedilmesine yol açan ilk tecrübe, bir kızın uzun zaman boyunca kontrol altında tutulmuş olan aşk ve sevgi arzularını tatmin eden, çevresel faktörlerin de etkisiyle benliğine yerleşen ve ileriki yaşamında başka bir erkekle ilişkiye girme olasılığını dahi ortadan kaldıran bir olgudur. Bu tecrübenin bir nevi cinsel esaret olduğunu düşünen Freud'a göre bu durum, kadını yeni etkilere ve dışarıdan gelecek ayartmalara karşı dirençli kılacaktır. Böylece kadın, bir daha başka hiçbir erkekle cinsel ilişki yaşayamayacak ve bunu aklına dahi getiremeyecektir. Fakat bu esaret, aşk ya da tutkudan kaynaklı değil bu hislerin ardına gizlenmiş intikam alma güdüsünü taşıyan bir esarettir. Çünkü kadınlar, Freud'a (2018: 22-27) göre, çocukluklarından itibaren cinsel organlarındaki farklılıklar itibariyle erkekleri kıskanmakta ve onların sahip olduğu fiziksel özelliklere erişme arzusuyla yaşamaktadır. İlk cinsel ilişki esnasında ise kadınlar, bakireliğini alan erkeğe karşı bir intikam duygusu içerisine girer. Çünkü bekâreti, sahip olmak istediği erkeklik organını yaratılışından itibaren taşıyan bir erkek tarafından bozulan kadının cinsel yaşamı bu erkeğe bağlanmış ve bundan dolayı kadın, intikam duygusu beslemeye başlamıştır. Kadının bilinçaltında yer eden bu intikam duygusu ise erkeğin de –tıpkı kendisine yapıldığını zannettiği gibi- kısırlaştırılması ya da hadım edilmesidir. Freud'a göre ilkeller arasında görülen ve bekâreti başkasına bozdurma[1] esasına dayanan uygulamanın sebebi de kadının beslediği intikam duygusunun bilinmesine dayanmaktadır. Bu yüzden ilkel insanlar, bir kadının bakireliğini bozma işini kocasına değil görevlendirdikleri başka kimselere vermişler ya da evlilik esnasında bekâreti önemsemeyerek bu işlemin düğünden önce kendiliğinden gerçekleşmesine[2] zemin hazırlamışlardır. Yani ilkellere göre kadın, bu işlem sonucunda, bakireliğini almamış olan kocasına bir kin beslemeyecek ve kurulan evlilik uzun ve mutlu bir şekilde devam edecektir.

Bakireliğin ortaya çıkmasındaki en önemli etkenlerden biri, hiç şüphesiz, sosyoekonomik faktörlerdir. İlkel dönemlerinde avcılık ve toplayıcılıkla yaşamını sürdüren insanoğlu, toprağı ehlileştirip tarım ve sonrasında ticaret yapmayı öğrenerek mülkiyet bilincine erişmiştir. Önce

toprağı sahiplenerek mülkiyet edinme amacı güden, ardından da çekirdek aile kurarak sahip olduğu malvarlığını kendi genlerini taşıyacak çocuklarına aktarma çabasına girişen insanlık, kol gücüne de bağlı olarak gitgide ataerkil bir yapıya bürünmüş ve bu yeni sosyal yapı, cinsel hayatı da etkilemiştir. Bu bağlamda insanlığın zihnini meşgul eden temel sorun, mirasın aktarılacağı çocuğun -özellikle de erkek çocuğun- gerçek babasının belirlenmesi noktasında ortaya çıkmıştır. Bilindiği gibi kadınların yumurtlama dönemi farklılık arz etmekte ve bu da doğan çocuğun hangi erkeğe ait olduğunun belirlenmesini zorlaştırmaktadır. Ataerkil düşünceye göre bu sorunun tek ve en etkili çözümü, kadın cinselliğinin kontrol altına alınmasıdır. Buna göre kadının, kocasına cinsel anlamda itaatkâr olması gerektiği fikri toplumsal bir norm haline getirilmiş; başka bir erkek ile ilişkiye girmesinin önü tamamen kapatılmıştır. Hatta kadının, müstakbel kocasının mirasını tehlikeye sokmaması amacıyla evlenmeden önce de cinsel ilişkiye girmesi bütünüyle yasaklanmıştır. Kadın cinsel yaşamına sert bir kısıtlama getiren bakirelik de işte bu noktada önem ve değer kazanmıştır (Blank, 2019: 75-76). Böylece evlenmeden önce cinsel ilişki yaşamak, sert yaptırımlarla karşılaşılan bir durum haline gelmiştir. Kısacası bekâret; Antik Yunan'dan Roma dönemine, Orta Çağ Hıristiyanlığından İslam'a kadar bütün coğrafyalarda, dinî ve kültürel çevrelerde kadınlardan beklenen bir erdem olarak algılanmıştır.

Çoğu toplumda olduğu gibi Türkler için de bekâret oldukça önemli bir meseledir. Türk töre, örf ve âdetleri ile İslam dininin emir, yasak ve algılanış bağlamının, Türk sosyal yaşantısı ile kültürel hayatının şekillenmesinde büyük etkileri bulunmaktadır. İslam öncesi Türk kültürü hakkında eşsiz bilgiler içeren Divanü Lügati't Türk'te "kız" kelimesinin bir anlamının da "pahalı" olduğu bildirilmektedir. Kaşgarlı Mahmut'un aktardığına göre eski Türk toplumunda bir aile, kendisine bakire bir gelin almak isterse *kalın*[3] vermek zorunda idi. Ayrıca eski Türkçede, evlenmemiş bakire kızları tanımlamak için "yinkçe kız", "kapağlığ kız", "silig" ya da "silig kız oglı" sözleri kullanılmaktaydı. İslam öncesi Türk hukuk sisteminde evlilik dışı cinsel ilişkide bulunma ile bakire bir kıza tecavüz etmenin cezası ölüm idi. Bu da İslam öncesi Türk toplumunda bekâretin önemli bir yeri olduğunu göstermektedir (Eröz ve Güler, 1998: 63). Günümüz Türk toplumunda da bakireliğin önemi korunmaktadır. Düğün geleneklerimiz bağlamında, gelinin beline bağlanan kırmızı kuşak, kızın damada bakire olarak teslim edildiğini ve damadın soyunun güvence altına alındığını simgelemektedir (Oğuz, 2012: 109-110). Türk kültüründe, ayrıca, gerdek gecesinden sonra bakire çıkması halinde gelinin kanlı çarşafı serilir (Çetin, 2008: 121) ve kızın bekâretini evlilikle kaybetmesini kutlamak amacıyla kimi yörelerde silah atma uygulaması ya da duvak töreni gerçekleştirilir (Köse, 2003: 92-109). Evlenen kızın bakire olmaması halinde ise bazı bölgelerde gelin, saçları kazınarak yahut eşeğin sırtına ters bindirilerek baba evine gönderilir (Tuna, 2006: 155). İslam dininde de bakirelik oldukça önemli ve çiğnendiğinde sert yaptırımlarla karşılaşılan bir olgudur. Kuran'da açıkça belirtilmese de evlilik dışı cinsel ilişkinin (zina) kimi ayetlerle (Bkz. Kuran-ı Kerim, İsra suresi 32. ayet, Nur suresi 32-33. ayetler) yasaklanmış olmasından anlaşılmaktadır ki İslam, evlenene kadar bakireliğin muhafaza edilmesini emretmektedir. Zaten İslam ülkelerinin neredeyse hepsinde bakirelik, evlenme kurumu için olmazsa olmaz bir unsur olarak kabul edilmektedir. Böylece eski örf ve âdetlerini geçmişten günümüze dek

koruyan ve İslam dinini benimseyen Türklerin sosyokültürel yaşamının her anında, bekâret kurumuna dair kimi gelenek, inanış ve uygulamalarla karşılaşmak mümkün hale gelmiştir.

Türk toplumunun temel yapı taşı niteliğindeki aile kurumunun teşkilinde son derece önem arz eden bakirelik, sosyokültürel yaşamın bir aynası konumunda bulunan folklor ürünlerine de yansımıştır. Çoğunlukla namus kavramı içerisinde değerlendirilen bakirelik olgusunun Türk sözlü geleneği dâhilinde ortaya çıkan kimi halk yaratmalarına aks etmesi kaçınılmaz bir durumdur. Nitekim bakirelik olgusunu içeren folklor ürünleri üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır (Özünel, 2017; Aydın, 2018: 169-180; Tunç, 2021: 26-29). Türk sözlü geleneğinin en önemli türlerinden biri olan türkülerde de aynı durum söz konusu olup bakireliğe ilişkin yapılan çalışmalarda (Kaya, 1999b: 121-122; Erdal, 2011: 37-52; Sol, 2016: 507-520) konuyla ilgili önemli birtakım değerlendirmeler ve tespitler yapılmıştır. Bu makalede ise söz konusu çalışmaların işaret ettiği üzere halk türkülerinde mevcut olan bakirelik algısının nasıl şekillendiği üzerine yoğunlaşılmış ve elde edilen bulgular tasnif edilerek somut örneklerle zenginleştirilmiştir.

Halk türkülerinde yüceltilmiş bakirelik algısı

Bilindiği üzere türküler, sözlü kültür ortamında doğmuş ve yüzyıllarca sözlü olarak aktarılmıştır (Durbilmez, 2019: 257-283). Bu aktarılma esnasında şekil, içerik, icra, bağlam ve müzikalite bakımından kimi unsurlar korunurken bazı öğeler ise değişime uğramıştır. Fakat türkülerin zengin bir kültür ve bilgi kaynağı olması özelliği hiçbir zaman değişmemiştir. Yüzyıllar boyunca kuşaktan kuşağa aktarılarak varlığını koruyan türküler; ihtiva ettiği kültürel değerler, toplumsal özellikler ve sembolik unsurlar da bünyesinde muhafaza edilerek sonraki nesillere taşınabilmiştir. Türkülerin açıklanması ve anlamlandırılmasında önemli bir araç olan bu sembolik unsurlar, Türk insanının günlük yaşamda açıkça ifade edemediği tutum, düşünce ve arzularının sanatsal tezahürü olarak türkülerdeki yerini almıştır (Mirzaoğlu, 2019: 35-36).

Türkçede, cinsel birliktelik yaşamamış kadınlar için kullanılan sözcüklerin başında "bakire" ve "kız" kelimeleri gelse de çalışmamızın inceleme dâhiline giren türkülerin hiçbirinde ilk sözcüğe rastlanmamış; söz konusu kadınlar çoğunlukla "kız" tabiriyle ifade edilmiştir. Fakat bilindiği üzere bu sözcük, dilimizde, bekâretini kaybetmemiş kadınların yanı sıra "dişi çocuk" anlamında ve zaman zaman evli ya da bekâr olması fark etmeksizin dişi cinsten olana seslenme sözü (Türkçe Sözlük, 2005: 1175) olarak da kullanılmaktadır. Bu nedenle türkülerde geçen "kız" kelimesinin hangisinin bakire kadınları kastettiği ya da hangisinin seslenme sözü olarak kullanıldığı, çalışmamız bağlamında, önemli bir problem oluşturmaktadır. Dolayısıyla incelememiz esnasında, "kız" kelimesinin başka sözcüklerle olan anlam ilişkisi göz önünde bulundurulmuş ve bakirelik manasını verdiğini düşündüğümüz ifadeler değerlendirmeye alınmıştır. Bu arada, erkek ağzından söylenmiş kimi türkülerde "kız" kelimesi yerine kullanılan "yâr" sözcüğünün de aynı bağlamda ele alındığını belirtmek yerinde olacaktır.

Halk türkülerinde bakireliği ifade etme yollarından biri de bakire anlamını veren "kız" kelimesi ile bekâretini kaybetmiş kadınları karşılamak için kullanılan kimi tabirlerin bir arada

verilmesi ya da bu ikisinin mukayese edilmesidir. İncelediğimiz türkülerde kız-dul/moruk/karı gibi bakire olan ve olmayan kadınlar arasında bir karşılaştırma yapılmış olsa da en çok karşılaştığımız mukayese, kız-gelin arasında yapılandır. Zira halk türkülerinde, bekâretini koruyan ve kaybeden kadınların kız ve gelin olarak nitelendirilmesi yaygın bir yöntemdir (Erdir 2016, 32). Bakireliği temsil eden kız ve evlenerek bekâretini kaybetmiş olan gelinin mukayese edildiği türkülerde, kızın geline nazaran daha iyi, güzel, kıymetli ve ideal bir eş olduğu algısı yaratılmaktadır.

Çalışmamızda, halk türkülerinde tespit edilen bakirelikle ilgili dizeler detaylı bir incelemeye tabi tutulmuş ve türkülerde mevcut olan yüceltilmiş bakirelik algısı beş başlık altında tasnif edilmiştir. Hemen belirtmeliyiz ki bu tasnifte yer alan başlıkların kesin sınırlarla birbirinden ayrılması elbette ki olanaksızdır. Yani kültürel arka planında da olduğu gibi bekâretin yüceltilmesine neden olan etmenlerin neredeyse tümü birbirini tamamlayan ve sebep-sonuç ilişkisi bağlamında değerlendirilmesi gereken unsurlardır. Lakin çalışmanın daha anlaşılır ve incelenebilir olmasının sağlanması amacıyla türkülerdeki yüceltilmiş bakirelik algısı farklı fakat birbiriyle bağlantılı başlıklar haline sunulmuştur.

1. İdeal eş/sevgili olarak yüceltilmiş bakirelik

Sevme ve aşk yaşama çağına geldiğinde ya da evlenme yaşına eriştiğinde bireyin eş tercihlerini belirleyen birçok etmen bulunmaktadır. Ataerkil zihniyetin egemen olduğu toplumlarda, erkek bireyin seçim ölçütlerinin en başında seveceği/evleneceği kadının daha önce herhangi bir cinsel ilişki yaşamamış olması gelmektedir. Tarihsel süreç dâhilinde gelişim gösteren bakire tercihinin arka planında ekonomik, sosyokültürel, dinî vb. pek çok faktör bulunmaktadır. Bakireliğin bu denli önemsenmesinin altında yatan etmenlerden biri de psikanalitik nedenlerdir. Psikanalistlere göre aile içi cinsel ilişki yasağı, çocukta duygusal ve cinsel bağların ayrımına yol açar. Anne sevgisini kazanmak isteyen erkek çocuk, cinsel duygularını öteki duygularından ayırmak zorundadır. Bu da çocuk zihninde, kadınların sınıflandırılmasına yol açar ki bu tasnif, iyi kadın-kötü kadın şeklinde kendini gösterir. Bireyin cinsel kişiliğindeki bu bölünmeye göre anneye benzeyen kadınlar iyidir. Anneye benzemeyenler ise kötüdür ve duygusal bağlanma gerektirmez. Yani bu kadınlar, bireyin cinsel hedef kitlesi konumundadır. Böylece bireyin bilinçaltında teşkil olunan evlenilecek kadın imgesi, anneye benzeyen kadın figürüyle özdeşleşir. Bir başka deyişle bu figür, yüceltilmiş sevgi anlayışı bağlamında *iyi* olarak nitelendirilen bakirelerin ta kendisidir (Firestone, 1993: 69-70).

Mensubu olduğu topluluğun değer ve normlarına göre yetişen bireyin evlilik çağına geldiğinde ideal eş olarak bakire bir kadını tercih etmesi toplumsal algı bağlamında kaçınılmaz bir durum haline gelmektedir. Türk toplumu özelinde de bu durum halk türkülerinde kendini gösterir. Örneğin *Hiçbir el değmedik yar ister özüm/Koldan kola sarılmışı neyleyim*" (Erenler, 2019: 92) ile "*El değmiş de ben o garanfili neyleyim/Arılar da gonmuş ben o gülü gayrı neyleyim*/Üstü tozlanmış ben o *nergizi neyleyim* (Çakır, 2016: 327) dizelerini içeren Adana ve Burdur türkülerinde erkek, aşk yaşayacağı ya da evleneceği kadının başka erkekler

ile olan ilişkisinden yakınmaktadır. Kadının bakireliği için "karanfil", "gül" ve "nergis" sözlerinin[4] kullanıldığı türkülerde, bekâretin kaybedilmesi durumu da "koldan kola sarılmış", "el değmiş", "arılar konmuş" ve "üstü tozlanmış" ibareleri ile betimlenmiştir. Böylelikle kadının edindiği cinsel deneyim bir kirlenme olarak nitelendirilmiş ve kadın, ideal eş/sevgili sınıfından çıkarılmıştır.

Aynı şekilde Malatya, Çorum, Bilecik ve Ankara'dan derlenmiş türkülerde de başkasıyla birlikte olmuş sevgililerden şikâyet edilmektedir. *Eller sürmüş fehlen etmiş/Kız ben seni alır mıyım* (Kurt, 2016: 460), *Ellerinen olmuşsun/Bana yaraman gayrı* (Evci, 2018: 21), *Ellerin sardığı bana zor geldi* (Gündüz, 2008: 143) ile *Sevdiceğim gelin olmuş kız değil/ Ben gidiyorum seni kimler aylesin* (Tan ve Turhan, 2008: 99) dizeleriyle kurulan türkülerde, bekâretini kaybetmiş kadınların ideal eş ya da sevgili olamayacağı algısı hissettirilmeye çalışılmaktadır. Türkülerde, bakireliğini yitirmiş kadınlar "eller sürmüş", "ellerle olmuş", "ellerin sardığı" ve "gelin olmuş" sözleriyle tarif edilirken evlenilecek kadın olmadıkları ise "Seni alır mıyım", "Bana yaramazsın", "Bana zor geldi" ve "Seni kimler aylesin" dizeleriyle vurgulanmaktadır.

Sevilecek ve evlenilecek kadının bakire olması gerektiği düşüncesi Çorum, Denizli ve Muğla türkülerinde de mevcuttur. *Erin öptüğü yâri nitmeli oy oy oy* (Duman, 2016: 60), *Ben bir yar isterim eller değmedik* (Demir, 1999: 97), *Bana bir yâr olsa da küçücük olsa/Öpülmedik kokulmadık gonca gül olsa* (Deveci, 2007: 274) ile *El değmemiş yâr isterem* (Turhan ve Akbıyık, 2011: 367) sözlerini içeren türkülerde "el değmemiş/değmedik" ibaresinin yanı sıra aynı amaçla kullanılmış "öpülmedik/kokulmadık" ile "erin öptüğü" sözleri de dikkati çekmektedir. Buna göre bir başka erkeğin öptüğü (burada cinsel ilişki kastedilmektedir) kadın, artık ideal eş ve sevgili olarak değerlendirilmemektedir. Türkülerde yer alan gonca gül benzetmesi de bakireliği ifade etmenin estetik bir tezahürüdür. Bilindiği gibi gonca, gülün henüz açmamış ya da yeni açmaya başlayan halini karşılayan bir sözcüktür. Algıya göre bakireliğini muhafaza eden kadın, henüz açmakta olan bir gül gibidir (Bkz. Yüksel, 2013: 26; Akbalık, 2014: 119). Ayrıca türküde geçen "küçücük" ifadesi de cinsel ilişki yaşamamış genç kızlar için söylenen ve bakirelik anlamını perçinleyen bir nitelemedir.

İdeal eş olarak belirlenen bakireler, kimi türkülerde ise nar metaforuyla dile getirilmiştir. Örneğin *Hasta gönlüm için gezdim bahçayı/Hiçbir el değmemiş nar bulamadım* (Öztelli, 1972: 112) ile *Nazlı yârin koynunda/El değmedik nar biter şıkırdım şıkırdım yâr* (Turhan ve Akbıyık, 2011: 510) dizelerinde nar metaforu, "el değmemiş/değmedik" ibaresiyle pekiştirilmiştir. Mirzaoğlu'nun (2019: 53) belirlemesine göre nar, türkülerde aşkı ve sevgililerin birleşmesini simgelemektedir. Türküde geçen bahçe metaforunun kadın vücudunu simgelediği[5] türkülerde nar, hiç şüphesiz, kadın cinsel organıyla özdeşleştirilmektedir. Nitekim nar meyvesi, aynı zamanda, dişil bir öğedir ve kadın rahmini simgeler (Şenocak, 2015: 233). Böylece "el değmemiş nar" bağdaştırması, sevgilinin bekâretini sembolize etmekte ve bakire kadınlar ise ideal eş ya da sevgili olarak gösterilmektedir.

Halk türkülerinde bakireliği ifade etme yollarından biri de gelin-kız mukayesesi yapmaktır. Sözgelimi *Ben gelini niyneyim/Bazarlığımız gızınan* (Yakıcı, 2013: 278),

Gelinlerden fayda yok/Gine sağolun gızlar (Yılmaz, 2005: 229), *Gelin misin kız mısın da/Vurulacağım sana* (Coşkun, 2019: 152) ile *On iki gelin sevdim/Gine gönlüm kızdadır* (Öztelli, 1972: 136) sözleriyle bakirelik, "gelin" sözcüğüyle tezat oluşturmak suretiyle "kız" kelimesi üzerinden vurgulanmıştır. Bilindiği gibi gelin, yeni evlenmiş ve bekâretini kaybetmiş kadına verilen addır. Kız ise Türkçede, evlenmemiş, yani henüz hiçbir cinsel ilişkiye girmemiş kadınları tanımlamak için kullanılır. Erkek ağzından söylenen söz konusu türkülerde bakirelerin, cinsel ilişki yaşamış kadınlara göre ideal eş veya sevgili oldukları yine bu zıtlık üzerinden sezdirilmektedir. Türkülerdeki "Gelin misin kız mısın" sorusu ile sevgilinin bakire olup olmadığı sorulmakta iken âşık olma durumunun verilen cevaba göre şekilleneceği yönünde ifadeler mevcuttur. Buna göre kız olarak adlandırılan bakirelerin, gelin sözüyle nitelenen evli kadınlara göre daha ideal sevgili olduğu algısı, halk türkülerinde açık bir şekilde vurgulanmaktadır.

Bakire bir kadın ile evlenmek, mensup olunan toplumun ataerkil zihniyeti tarafından yapılandırılmış sosyal normlarına göre sevinilecek, övünülecek ve takdir toplanacak bir durumdur. Nitekim *Ben yarimi gız buldum/Dostlar maşallah desin/Ben işimi uydurdum* (Erdem, 2018: 194) dizelerini ihtiva eden ve Erzincan'dan derlenmiş türküde erkek, "yârimi kız buldum" sözü ile bakire bir kadını elde ettiğini ve bunu bir zafer kazanmış gibi kutladığını dile getirmekte; "ben işimi uydurdum" dizesiyle de içinde yaşadığı sosyal çevrenin değer yargılarına uyum gösterdiğini ve kendinde de var olan ataerkil egosunu tatmin ettiğini belirtmektedir. Hatta toplumun diğer bireylerinden de takdir bekleyen erkek, saygınlığını pekiştirmek maksadıyla "maşallah" sözünü işitmeyi dilemektedir. Söz konusu türkü, bekâretini kaybetmemiş kadınların ideal eş veya sevgili olduğu algısını örnekleyen bir metin olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ataerkinin kadın ve erkekten oluşan sosyal yapılara yüzyıllardır benimsettiği bakirelik kadar bu konudaki fikrini, kadın-erkek fark etmeksizin toplumun tüm bireylerince söylem haline getirmeyi kabul ettirmesi de işin bir başka boyutudur. Yani erkek düşüncesinin egemen olduğu bir toplulukta, ataerkil zihniyetin kadınlar tarafından yadsınması, reddedilmesi ya da eleştirilmesi beklenir. Fakat ataerki, toplum üzerinde öylesine baskı kurmuştur ki kadınla ilgili her türlü kısıtlama, yasaklama ya da aşağılama erkeklerin yanı sıra ilginç bir şekilde kadınların da söylemi haline gelmiştir. "Kızını dövmeyen dizini döver" gibi atasözleriyle de tescillenmiş bu durum, kadınlarca temeli günah ya da ayıp gibi çeşitli sosyal normlara dayandırılan bakirelik söz konusu olduğunda da aynı kimliğe bürünmektedir. Bu bağlamda bakirelik de ataerkil düşüncenin bir ürünü ve dayatması olduğu halde kadına uygulanan ve buna rağmen kadınlar tarafından bir söylem haline getirilen kısıtlamalardan biridir. Nitekim *Ben kendimi saklarım amanın/Yiğidin iyisine* (Eren, 2014: 283) sözleriyle kurulmuş ve Çankırı'dan derlenmiş yukarıdaki türküde de aynı durum söz konusudur. Kadın ağzından söylenen türküde, bakire olduğunu "Kendimi saklarım" sözüyle ima eden genç kız, yaşayacağı ilk cinsel ilişki için ideal bir kocayı beklediğini belirtmektedir. Açıkça anlaşılmaktadır ki genç kızın bu söylemi, vücudu hakkındaki kendi düşüncesini yansıtmayıp toplumun dayattığı ataerkil fikirler bağlamında temellenmiştir. Yani tamamen kendisini ilgilendiren bu

durumu, içinde bulunduğu toplumun örf ve âdetlerine göre değerlendirmek zorunda kalan kız, evlenmeden önce cinsel ilişki yaşamanın ayıp ya da günah olduğunun bilincindedir ve bunu söylediği türküyle dile getirmektedir.

2. Namus timsali olarak yüceltilmiş bakirelik

Türkçe Sözlükte (2005: 1455) *Bir toplum içinde ahlak kurallarına ve toplumsal değerlere bağlılık, iffet; doğruluk, dürüstlük* şeklinde tanımlanmasına ve sınırları çizilemeyecek kadar geniş olmasına rağmen namus kavramı, çoğu kültürde olduğu gibi, içinde yaşadığımız toplumda da genellikle kadın cinsel hayatını ilgilendiren konular bağlamında düşünülmüştür. Dönem, yer ve kültürlere göre farklılık gösterse de kadının oturup kalkması, konuşma tarzı, giyim-kuşamı vs. üzerinde de konumlandırılabilen namus, çoğunlukla, cinsel birliktelik yaşayıp yaşamamasına göre değerlendirilmiştir. Buna göre bir kadının namuslu olarak kabul edilebilmesi için evlenmeden önce hiçbir cinsel eylem gerçekleştirmemiş olması ve evlendikten sonra da kocasına olan cinsel sadakatini koruması gerekmektedir. Tahmin edileceği üzere ataerkil düşünce tarzına göre şekillenmiş söz konusu bu namus algısının kadın nazarında, evlendikten sonra ölçülebilir ve takip edilebilir olması pek mümkün değildir. Ancak sıkı bir denetimle kontrol altında tutulabileceğine inanılan kadın namusunun ölçülebilir olduğu tek nokta, evlenmeden önce sahip olunması gerektiği düşünülen namustur; yani bakireliktir. Bu sebeple namus kavramı çoğunlukla kadının evlenmeden önce cinsel ilişkiye girip girmemesine göre yorumlanmıştır. Çünkü ifade ettiğimiz gibi namusun ölçülebilir tek göstergesi bakireliktir. Kısacası ataerkil zihniyetin bakış açısına göre namusunu koruyabilmiş kadın, evlenene kadar bakire kalabilmiş olan kadındır (Dinçer, 2007: 52).

Caner'e (2017: 90) göre bekâretin namus olgusu ile bağdaştırılmasının altında, aslında, sosyoekonomik faktörler bulunmaktadır. İnsanoğlunun toprağı ehlileştirmesiyle ortaya çıkan tarım ve tarıma bağlı ticari hayatın getirdiği birtakım mecburiyetlerle toprağa sahip olma düşüncesi tezahür etmiş ve maddi zenginliğin göstergesi toprak ağalığı/derebeylik/feodalite olmuştur. Gelir kaynağının tek elde toplanması sınıf farklılığını tetiklemiş ve toprak sahibi olmayan, yani maddi varlığı bulunmayan aileler, bir nevi kendini avutmak amacıyla manevi açıdan zenginliğe erişmeyi gaye edinmişlerdir. Bu manevi zenginlik ise genelde namus, özelde ise aile içindeki kızların bekâreti olmuştur. Böylece bakirelik ve namus, özellikle düşük gelirli aileler için vazgeçilmez ve uğruna cinayetler işlenen bir olgu haline gelmiştir. Bu nedenle genç kızların evlilik öncesinde yaşadığı cinsel ilişki, toplumca çıkmaz bir leke olarak görülmüş ve bakire olmadığı anlaşılan kızlar ve gelinler, kendilerine yakıştırılan birtakım sıfatlara katlanmak zorunda kalmıştır (Caner, 2017: 22-24).

Halk türkülerinde de bakire kadınların namuslu olduğu algısı ön plana çıkmaktadır. Nitekim *Ben sana varacağım da/Söyle namuslu musun* (Tanses, 1995: 187) şeklindeki sözleri içeren Tokat türküsünde, evlenilecek kızın namuslu, yani bakire olup olmadığı sorulurken *Can maral can fidanda bir gül bitmiş/Vay le le le koklatmaz her gelene* (Kaya, 1999a: 135) dizeleriyle kurulu bir başka türküde ise güle benzetilen sevgilinin kimseyle ilişki yaşamadığı belirtilmektedir. Cinsel ilişki yaşama eyleminin gülün koklanmasıyla özdeşleştirildiği

türküde, sevgilinin bekâretini koruduğu, bir başka deyişle namuslu olduğu algısı verilmeye çalışılmaktadır.

Ataerki tarafından ortaya çıkarılan ve topluma da kabul ettirilen namuslu bakire algısı, kendi bedeni ve özgür iradesine yabancılaştırılan kadın tarafından da zaman içerisinde benimsenmiştir. Henüz yetişkinliğe erişip hür fikirleriyle kendi bedeni üzerinde kararlar veremeden erkek egosunun yasak ve yaptırımlarıyla karşılaşan kadın kendi bekâreti konusunda da ataerkil söylemleri sorgulamadan kabul eder hale gelmiştir. Nitekim *Ben bir hatip kızıydım/Beş para etmez oldum* (Çakır, 2016: 135) ile *Kızlığım bozuldu saklayamadım/.../ İki eli koynunda bir gelin ağlar* (Mirzaoğlu, 2019: 328) sözlerini içeren türkülerde benzer bir durumun varlığından söz edilebilir. Kendi ağızlarından aktarılan türkülerde, kadınların bekâretini kaybettikleri anlaşılmakta ve bunun sonucunda pişman oldukları/üzüldükleri görülmektedir. "Kızlığım bozuldu" dizesiyle tarif edilen ilk cinsel deneyim, kadınların, içinde bulunduğu toplumun değer yargılarına göre hoş karşılanmayacaklarını bildiğini göstermektedir. "Beş para etmez olmak" ve "İki eli koynunda ağlamak" dizeleri ise bekâretini kaybeden kadınların toplum içerisinde çıkmaz bir leke taşıyacaklarını bildirmektedir.

Benzer bir durum *Bir kız aldım karı çıktı şinanay/Küçük kızın adı çıktı şinanay* (Kunos, 1998: 27) sözleriyle kurulu türküde de söz konusudur. Ataerkil düşünce çerçevesiyle söylenmiş bu türküde erkek, evlendiği "kız"ın bakire olmadığını ifade etmektedir. Kadının bakire olmamasının "karı" sözcüğüyle tanımlandığı türküde, bekâret kaybına bağlı namusunu koruyamamış olmasından ötürü de kadının adının çıktığı belirtilmektedir. Bu durum da yüceltilmiş bekâret algısı çerçevesinde, bakirelerin namuslu olduğunu ve kadının evlenmeden önce cinsel ilişki yaşamaması gerektiği algısının varlığını göstermektedir.

3. Güzellik sembolü olarak yüceltilmiş bakirelik

Bekâretle ilgili olarak insanlığın zihnini uzun süre meşgul eden durumlardan biri de kadının dış görünüşüne göre cinsel hayatı hakkında tahminlerde bulunmak olmuştur. Kadının sahip olduğu fiziksel özelliklerden yola çıkılarak bakire olup olmadığı noktasında fikirler yürütmek, bakireliğin yukarıda bahsettiğimiz ortaya çıkış amaçları başta olmak üzere çeşitli nedenlerle neredeyse her dönem başvurulan bir uygulama olmuştur. Gerek doğuştan getirdiği "cinsel saflığı" muhafaza ettiğine inanılmasından gerek de bakirelerin ergenlik evresini yeni bitirmiş kızlarla özdeşleştirilmesinden (Blank, 2019: 146) ötürü bekâretini kaybetmemiş kadınlar, güzelliğin simgesi olarak düşünülmüştür. Bir başka deyişle insanın güzellik algısına uyan kadınların bakire olduğu fikri ortaya çıkıp gittikçe yayılmış ve bakirelerin tümünün birer güzellik sembolü olduğu algısı benimsenmiştir.

Tarih boyunca kadınların bakire olup olmadığını öğrenmek amacıyla bilimsellikten uzak birçok yöntem uygulanmıştır. Yakın döneme kadar tıp yazınında da varlığını koruyan bu yöntemlerden biri de kadınların göğüslerinin görünüşüne göre fikir üretmektir. Buna göre pembe, küçük ve dik uçlu göğüsler bekâreti simgelemekteyken koyu renkli, büyük, cılız ve sarkık göğüsler ise teste tabi tutulan kadının cinsel bir geçmişe sahip olduğunun habercisi olarak kabul edilirdi (Blank, 2019: 145). Bakirelere atfedilen bu güzellik algısı, halk türkülerinde de benzer şekilde karşımıza çıkmaktadır. Nitekim *Bekâr kızun memesi/*

Gaymaktan tatli olur (Altınbaş, 2018: 81), *Bekâr gızın memesi/Erimiş bala benzer* (Altınbaş, 2018: 21), *Almam ben ule dulu/Alırsam kız alırım/Memeleri kokulu* (Altınbaş, 2018: 23), *Ben alumiyim duli/Alusam gız alurum/Memeleri guguli*[6] (Altınbaş, 2018: 32), *Ben istemem moruk/Alırsam kız alırım/Memeleri doruk* (Altınbaş, 2018: 40), *Ergen kızın memesi/Delikanlı ayvası* (Erdem, 2018: 180) ile *Epilmemiş gızlarun/Memesi beyaz olur* (Altınbaş, 2018: 35) dizelerinde, kadınların göğüslerinin görünüşüne göre fikir yürütülmektedir. Trabzon ve Erzincan'dan derlenen bu türkülerde "kız", "bekâr kız", "ergen kız" ve "öpülmemiş kız" sözleriyle tanımlanan bakirelerin "dul" ve "moruk" sözcükleriyle ifade edilen bekâretini kaybetmiş kadınlara nazaran daha güzel olduğu vurgulanmaktadır. Bakirelerin söz konusu güzelliği ise göğüs tasvirleriyle betimlenmektedir. Buna göre bakirelerin göğüsleri beyaz renkli, dik uçlu ve hoş kokulu olup portakal, ayva, erimiş bal ve kaymak gibi kolektif bilinçte güzel olduğu kabul edilen unsurlara benzetilmiştir. Bu da Türk'ün zihninde var olan ve halk türkülerine akseden yüceltilmiş güzel bakire algısının bir tezahürü niteliğindedir.

Bilindiği üzere "gelin" sözcüğü, Türkçede, yeni evlenmiş kadınları tanımlamak için kullanılan bir kelimedir. Gelinler, evlenmek suretiyle "kız"lıktan "kadın"lığa henüz geçmiş ve ataerkil düşünceye göre yalnızca bekâretini değil güzelliğini de kaybetmiş kadınlardır. Nitekim Kahramanmaraş, Adana ve Van'dan derlenen türkülerde buna benzer bir durum mevcuttur. *Gız gelinden kıymetli olur* (Akbaba, 2002: 132; Yılmaz, 2005: 228), *Gelininen kızı bir mi tutarlar* (Öztelli, 1972: 244) ve *Kızınan gelini şahım bir mi tutarlar/Kızın göğsü şahım altın tabak bal olur* (Tan ve Turhan, 2001: 55) dizelerini ihtiva eden bu türkülere göre kızların, yani bakirelerin cinsel tecrübe yaşamış olan gelinlerden daha kıymetli olduğu; hatta toplum nazarında "kız" olarak adlandırılan bakire kadınlar ile bekâretini kaybetmiş gelinlerin eşit tutulmadığı açıkça belirtilmiştir. Bunun yanında, bakirelerin göğsünün altın tabaktaki bala benzetilmesi de yukarıda bahsettiğimiz göğüs testi uygulamasıyla paralellik arz etmektedir.

Türkülerde yer alan kız-gelin mukayesesi, bakireliği ön plana çıkarma yollarının diğerleri gibi çoğunlukla erkek ağzından ve tek taraflı yapılmaktadır. Yani türkülerde bakirelerin daha güzel ve kıymetli olduğu bir çırpıda ifade edilirken bakire olmayanlar hakkındaki düşünceler pek dile getirilmemektedir. Fakat kimi türküler, atışma tarzında teşkil edilmiş ve bu türkülerde kız ile gelinin söyleşmesi söz konusu olmuştur. Bu bağlamda bakire olmayanların ağzından da kıyaslama yapılmıştır. Örneğin bir türküde gelinin *Ergini mi alırlar yoksa hamı mı/İki meyve götürelim bir ara* şeklindeki sözlerine kız, *İki tabak gül göndersen pazara/ Solmuşunu mu alırlar solmamışını mı* (Özbek, 1981: 524) diye cevap vermektedir. Gelin ile kızın birbirine üstünlük sağlamaya çalıştığı bu türküde gelin, bakireliğin övülecek bir tarafı olmadığını ifade etmek amacıyla kadın vücudunu bir meyveye benzetmiştir. Bakireliğin ise henüz olgunlaşmamış meyveyle özdeşleştirildiği türküde, cinsel ilişkiye girme eyleminin vücudu olgunlaştırdığı ve bu durumun erkekler tarafından daha çok rağbet göreceği -gelinin ağzından- dile getirilmiştir. Kız ise aynı konuda gül sembolünü kullanmaktadır. Türküde, bakireliğin simgesi konumundan olan kız, kadın vücudunu gül ile özdeşleştirmekte ve cinsel ilişkiye giren vücudun solmuş gül gibi olduğunu; erkeklerin ise solmamış güle, yani bekâretini yitirmemiş kadınlara ilgi göstereceğini savunmaktadır.

Bakirelerin, cinsel bir geçmişe sahip kadınlardan daha güzel olduğu yönündeki algı doğrultusunda, halk türkülerinde tezahür eden güzellik unsurlarından biri de bakirelerin taşıdığı kabul edilen hoş kokudur. Buna göre bakire kızlar, cinsel birliktelik yaşamadıkları için "kirlenmemiş"tir ve bekâretini kaybetmiş olan kadınlara göre daha hoş bir koku taşımaktadır. Muğla, Manisa ve Bilecik'ten derlenen kimi türkülerde de böyle bir durumdan söz etmek mümkündür. Nitekim *Kız kokusu bir hoş olur/.../Kokulmadık gonca gül olaydı* (Deveci, 2007: 266), *Meyil vermen geline yeşilim of/.../Kız kokusu başkadır* (Turhan ve Akbıyık, 2011: 495) ve *Kokulmadık güle benzer* (Gündüz, 2008: 405) sözleriyle kurulmuş olan türkülere göre bakireler, gelinlerden ve cinsel geçmişi olan diğer kadınlardan daha güzel kokmaktadır. Buna göre bakireler, taşıdığı "cinsel saflık" bakımından henüz açan ya da açmak üzere olan güle benzetilmiş; taşıdığı hoş koku da gül kokusu ile bağdaştırılmış ve kadının cinsel bir tecrübe yaşayarak bekâretini kaybetmesi de gülün koklanması ile özdeşleştirilmiştir. Bu bağlamda bakirelerin yüceltilmiş güzelliği, sembolik bir unsur olarak gül ve gülün hoş kokusu ile simgeleştirilmiştir.

Hoş koku sembolünün yanında tat duyusu da bakirelere özgü güzellik simgelerinden biri olarak halk türkülerinde yerini almıştır. Konya, Erzurum ve Tokat yörelerinden derlenen ve *Bekâr kızın yanakları bal olur* (Turhan ve Akbıyık, 2011: 506), *Ağzin şeker kendin bekâr gurban olim sari gız* (Turhan ve Akbıyık, 2011: 569) ile *Erkilet'in içinde de*/*El değmedik güzel var* (Coşkun, 2019: 67) sözlerini içeren türkülerde bakirelerin yüceltilmiş bir güzelliğe sahip olduğu algısı göze çarpmaktadır. Türkülerde "bekâr kız" sözüyle nitelenmiş olan bakire kadınların yanakları ile ağzı, bala ve şekere benzetilmektedir. Tüketildiğinde insana keyif ve haz veren söz konusu tatlı gıdalar, bakirelerin çeşitli uzuvları ile özdeşleştirilmiş ve öpüldüğünde bakirelerin yanakları ile ağzının da kişiye aynı hazzı ve keyfi vereceği algısı yaratılmıştır. Bu bağlamda bal gibi yanak ve şeker gibi ağız şeklinde betimlenmiş güzellik unsurlarının, bekâretini kaybetmiş değil muhafaza etmiş kadınlarda mevcut olduğu yönündeki düşünce türkülerden açıkça anlaşılmaktadır. Aynı zamanda, son türkudeki "el değmedik" ifadesiyle tanımlanan bakirelerin de cinsel saflık taşıyan bir güzelliğe sahip olduğu algısı açık bir şekilde vurgulanmaktadır.

4. Cinsel hedef ve cazibe kaynağı olarak yüceltilmiş bakirelik

Halk türkülerinde bakirelikle ilgili tezahür eden kolektif algılardan biri de bakirelerin cinsel bir hedef olarak belirlenmesidir. Ataerkil düşünce etkisiyle oluşan halk türküleri, bakirelerin cinsel açıdan oldukça cazip ve tahrik edici bir niteliği olduğunu ortaya koymakta ve türkülerin çapkınlık olgusu bağlamında teşkil edilmiş kimi satırlarında, bakirelere birtakım cinsel eylemler eşliğinde yaklaşılması gerektiği algısı kendini göstermektedir. Fakat Blank'a (2019: 177-178) göre bir erkeğin bir bakireyi arzulaması, yani sadece bakireleri elde etmek istemesi olanaksızdır. Çünkü bakireliğin kadın vücudunda herhangi bir göstergesi ya da işareti yoktur. Araştırmacıya göre erkek, aslında, içinde yaşadığı toplumun anlayışına paralel olarak yüceltilmiş bakire olgusunu arzulamayı öğrenmektedir. Bir başka deyişle ataerkil zihniyeti taşıyan erkek, toplumda mevcut olan kolektif algı doğrultusunda arzularına hedef koymaktadır. Peki, toplumun genel algısı nazarında bakireliğin arzulanması ya da cinsel hedef

haline getirilmesindeki etkenler nelerdir? Genel cinsel istekten farklı olarak bakire arzusu için "parthenofili" ile "virgofili" terimlerini yeğleyen ve ironik bir üslupla "erotik bakireler" ifadesini kullanan Blank, (2019: 317-318) bu etkenlerin en başına erkeklerin cinsel açıdan egemen olma arzusunu koymaktadır. Sosyal hayattaki rolünü cinsel yaşamına da aktaran erkeğe göre bakire, küçük ve cinselliği bilmeyen, kadın olmaya hazır bir varlıktır. Cinsel birliktelikle küçük ve tecrübesiz kızı, olgun bir kadın yapma hevesiyle erkek, bakirenin hâkimi olurken kadın ise -bir nevi- onun mahkûmu olmuştur. İşte Blank'a (2019: 289-291) göre erkeklerin sahip olduğu bakire arzusunun altında bu neden yatmaktadır. Araştırmacıya göre bilinmez, gizli ve ulaşılması güç olması da bakirelerin çekiciliğini artırmaktadır. Bazı ilkel topluluklar dışındaki neredeyse bütün toplumlarda bakirelik, tabu haline getirilen, bireylerince hakkında konuşulması dahi yasaklanan bir olgu hüviyetine bürünmüştür. Bu durum da bakireliğin, toplum bireylerince, özellikle de genç erkekler nazarında büyük bir gizeme dönüşmesine yol açmıştır. Böylece bekâret, bilinemez oluşundan ötürü cazibesini daha da artırmış ve bakireler ise birer cinsel hedef, bir başka deyişle cinsel açıdan arzulanan varlıklar olarak algılanmıştır.

Bu bağlamda halk türkülerinde de bakirelerin arzulandığı ve cinsel olarak cezbedici olduğu görülmektedir. Sözgelimi *Bekâr kızın koynunda/Elledim portakalı* (Altınbaş, 2018: 20), *Bekâr gızun goynunda/Elledum memeleri* (Altınbaş, 2018: 32) ve *Ergen kızın memesi/ Epmek ilan doyulmaz* (Altınbaş, 2018: 36) dizelerini içeren türkülerde, zihinlerde var olan yüceltilmiş bakire algısına göre bekâretini kaybetmemiş bir kadının güzelliğinin ve cinsel cazibesinin en üst safhada olması beklenmektedir. Buna göre "bekâr kız" ve "ergen kız" sözcükleriyle ifade edilen bakireler; cinsel yakınlaşma bakımından diğer kadınlara tercih edilmiş durumdadır. Çünkü türkülerin taşıdığı zihniyet ve sahip olduğu bağlam noktasında, bakirelerin güzel ve cinsel açıdan cazip olduğu algısı ortaya çıkmaktadır. Bu algı da bakirelerin sahip olduğu cinsel çekiciliğin çeşitli betimlemeleri ile yaratılmıştır. Türkülere göre bakirelerin göğüsleri dokunmaya ve öpmeye doyulmayan cinsel unsurlar olarak tasvir edilmekte; bu da halkın kolektif zihnindeki yüceltilmiş bakire algısının cinsel bakımdan yansımasını ortaya koymaktadır.

Kadının çoğu türküde çeşitli metaforlar aracılığıyla cinsel bir obje olarak görüldüğü bilinmektedir (Erdal, 2011: 51). Daha özele inildiğinde ise dikkati çekmektedir ki birçok toplumda, erkeklerin cinsel hedef olarak gördüğü, bir başka deyişle cinsel birliktelik yaşamak istediği kadınlar, bekâr yani başka bir erkeğin eşi olmamış kadınlardır. Evli kadın, çoğu erkek nazarında "sahiplenilmiş"tir. Gerek örf, adet ve ahlaki kaidelere gerek de inanç sistemlerinin getirdiği hükümlere göre evli bir kadını arzulamak ve bu cinsel arzuyu eyleme dönüştürmek oldukça katı bir yasaktır. Zaten yukarıda da belirtildiği gibi cinsel olarak arzulanan kadınlar, çoğunlukla, bekâr kadınlardır. Caner'e (2017: 92) göre bu durum, ataerki egosunun libido ile birleşmesinin bir eseridir. Bu yüzden erkek egosunun taşıdığı kızlık bozma isteği ya da bekârete sahip olma tutkusu, ataerkil libidosunun en hastalıklı taraflarından biridir. Halk türkülerinde de aynı durum söz konusudur. Elazığ ile Aydın yörelerinden derlenmiş ve genellikle aynı sözlerden kurulu bir türküde geçen *Gelin misin kız mısın/Bu gece geleceğim (Akşam yanına varcam)/Evde (de) yalnız mısın* (Yücesu, 1997: 288; Aydın, 1999: 251)

şeklindeki sözlerde görüldüğü üzere âşık olduğu kız ile söyleşen erkek, ona gelin mi kız mı olduğunu, yani bakire olup olmadığını sormakta; kız, yani bakire ise onunla cinsel birliktelik yaşamak için yanına gideceğini ifade etmektedir. Trabzon yöresine ait bir türküde ise erkeğin cinsel hedefinin bakireler olduğu daha açık bir şekilde tarif edilmektedir. Türküdeki *Gel bi öpeyim seni/Daha olmadun gelin* (Altınbaş, 2018: 55) dizeleri ile bakirelerin, evlenmeden önce öpülebilir; yani cinsel olarak yakınlaşılabilir olduğu algısı yaratılmaktadır. Aynı yöreye ait olan ve *Gocagariler anam/Gelinler gız kardaşum/Gızlara dayanamam* (Eyüboğlu, 1976: 111) sözlerini ihtiva eden türküde de bakirelerin dışındaki kadınlar, cinsel isteğin uyanmadığı akrabalar ile özdeşleştirilmiş ve arzunun sadece bakirelere karşı tezahür ettiği belirtilmiştir. Bir Tokat türküsünde ise cinsel birleşme eylemi, tuzak kurma metaforuyla ifade edilmektedir. *Gızlara duzak gurdum da/Dutuldu allı gelin* (Uzunöz, 2019: 280) dizelerini içeren ve hedef olarak bakirelerin belirlendiği yönünde bir algı yaratan türküde, cinsel arzu, bekâretini kaybetmemiş kadınları işaret etmektedir. Böylece söz konusu türkülerden, erkeklerin cinsel hedef olarak bakireleri belirlediği ortaya çıkmaktadır.

Bakireliğin bir cinsel cazibe kaynağı olduğu algısı, gelin-kız atışmasını içeren türkülerde de mevcuttur. Örneğin gelinin *A kız senin de bir gecelik işin var/Devrisi gün kervan geçer yol olur*" şeklindeki sözlerine "*O bir gece bin gecene değme mi/Kız alanlar nergiz alır, gül alır* (Özbek, 1981: 524) biçiminde bir cevap veren kız, geline karşı üstünlüğü ele geçirme çabasındadır. Türküde, bakireliğin geçici bir durum olduğunu ifade etmek amacıyla gerdek gecesini hatırlatan gelin, kıza bu geceden sonra methedilecek bir yanı kalmayacağını yol metaforuyla belirtmektedir. Gelin, bakireliğin kaybedilmesini yolun açılmasına benzetmekte ve ilk cinsel ilişkiden sonraki münasebetleri kervanın yoldan geçmesiyle özdeşleştirmektedir. Kıza göre gelinin söyledikleri doğrudur, fakat her ne kadar bakirelik bir cinsel münasebetle son bulacak olsa da erkek nazarında bu ilişki, bakire olmayan kadınla geçirilecek münasebetten daha değerlidir. Çünkü kıza göre bakirelik, nergis ve gül gibi caziptir; aynı zamanda erkeklerce daha fazla ilgi gösterilen bir durumdur.

5. Şifa kaynağı olarak yüceltilmiş bakirelik

Cinsel anlamda herhangi bir birliktelik yaşamamış kadınlar, yani bakireler, tarihin her döneminde saflığın ve temizliğin birer simgesi haline gelmiştir. Ataerkil düşünceye göre bakireler, doğuştan gelen bu saflığını muhafaza edebilmiş ve erkeklere karşı kendini koruyarak henüz "kirlenmemiş"tir (Mernissi, 2014: 102). Nitekim yeryüzünde var olmuş çoğu inanç sistemine göre cinsel ilişki bir kirliliktir ve aynı zamanda şeytanın işi olarak algılanmaktadır. Cinsellikten kendini muhafaza eden bakirelerin ise şeytanın işine karışmadığı için birer şifa kaynağı olduğu inancı gelişmiştir. Öyle ki Orta Çağ Hıristiyanlığında, bakirelerin sihirli varlıklar olduğuna; cinleri yenebildiği, kötü ruhları mağlup edebildiği ve felaketleri önleyebildiğine inanılmakta idi (Blank, 2019: 143). Bekâretini koruyan kadınların büyüsel şifa kaynağı olduğunu ihtiva eden bu inanış gitgide yayılmış ve neticesinde, bakirelerin birtakım tıbbi hastalıkları da iyileştirebildiği algısı ortaya çıkmıştır. Nitekim kimi hastalıkların çaresi, bakirelerin "saf" vücudunda aranmış ve *hasta (!)* erkekler, şifa bulmak amacıyla bakirelerle

cinsel birliktelik yaşamıştır. Bu durum da çoğu zaman toplum içerisindeki tecavüzlerin sayısını artırmıştır (Blank, 2019: 120).

Sosyal yaşamda, bakirelerin şifa kaynağı olduğuna yönelik somut örnekler her ne kadar Batı toplumlarının geçmişinde görülse de Türk'ün zihninde de böyle bir algının mevcut olduğunu aşağıda ilgili bölümlerine yer verdiğimiz türkülerde görebilmekteyiz. Nitekim halk türkülerinde, bakirelerin bir özelliği de yüceltilmiş şifa kaynağı olmalarıdır. Sözgelimi *Oğlan hasta olunca/İlacı kızdan gelir* (Çakır, 2016: 152), *Beni bir gelin vurdu/Yaramı kız bağladı* (Kurt, 2016: 543; Yücesu, 1997: 112), *Elmiş ikan sevdiğum/Ben goynunda canlandım* (Altınbaş, 2018: 46), *Ergen kızın koynunda/Yapraksız meyva biter* (Halıcı, 1985: s.n.yok) ve *Ergen kızın koynunda/El değmemiş gül biter* (Terzioğlu, 2015: 30) sözlerini içeren türkülerde; "kız" ve "ergen kız" sözleriyle tanımlanan bakireler, birer şifa kaynağı olarak hasta erkekleri iyileştirmektedir. Burdur, Elazığ, Malatya, Trabzon, Ağrı ve Konya yörelerinden derlenmiş bu türkülerde, her ne kadar aşk hastalığı söz konusu olsa da tercih edilen üsluptan yola çıkılarak halkın zihninde, bakirelerin birer şifacı hüviyetinde olduğu anlamı kolayca kendini göstermektedir. Bunun yanında, "Ben goynunda canlandım" ve "Ergen gızın goynunda/ Yapraksız meyva (el değmemiş gül) biter" dizleriyle bakirelerin ölüyü bile canlandırabilen bir sağaltıcı olduğu algısı bu durumu destekler niteliktedir. Nitekim "El değmemiş" ibaresi de gülün saflığını vurgular gibi görünse de "ergen kız" sözüyle bir araya gelerek, esasında, bakireliğe işaret etmektedir.

Sonuç

İnceleme neticesinde görülmektedir ki bakirelik olgusu Türkiye'nin farklı coğrafyalarından derlenmiş halk türkülerinde yüceltilmiş bir kavram şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Türk'ün bilinçaltını ve kolektif zihnini yansıtan halk türküleri, bakirelikle ilgili düşünce, arzu ve temennileri ihtiva etmekte; Türk insanının bakireler hakkındaki ortak görüşlerini estetik bir üslupla bünyesinde barındırmaktadır. Özellikle ataerkil bakış açısıyla teşkil edilmiş ve dolayısıyla erkek ağzıyla dile getirilmiş halk türküleri, Türk erkeğinin bilinç gerisindeki bakire arzusunu somutlaştırmaktadır. Çoğunluğu erkek ağzından söylenmiş türkülerin yanı sıra bakirelikle ilgili ataerkil fikirleri söylem edinmiş kadın ağızlı türküler de bulunmaktadır. Bu türkülerde de bekâret, kadınların ağzından erkek düşüncesi çerçevesinde söylenmiştir. Söz konusu bu durum, çeşitli sebeplerle ataerkinin toplumu tümüyle etkilediğini ve yönlendirdiğini göstermektedir.

Gerek erkek ağızlı gerek de kadın ağızlı türkülerin tümünde bakirelik, yüceltilmiş bir olgu şeklinde sunulmuştur. Daha önce herhangi bir cinsel ilişkiye girmemiş olması bakireyi, erkek nazarında sevilecek ve evlenilecek ideal kadın konumuna eriştirmekte ve bekâretini koruduğu için de namuslu olarak algılanmasını sağlamaktadır. Bu nedenle bakire kadın, halk türkülerinde, eş ya da sevgili olarak tercih edilen bir pozisyondadır. Türkülerde, bakirelerin bu denli rağbet görmesinde, doğuştan getirdiğine inanılan güzellik algısı da etkili olmuştur. Bekâretin bedende hiçbir fiziksel göstergesi olmamasına rağmen halk türkülerinde, çeşitli özellikleri itibariye bakirelerin emsali görülmemiş bir güzelliğe sahip olduğu algısı ön plandadır. Bu emsalsiz güzellik algısı ise doğal olarak bakireleri cazibe

kaynağı haline getirmektedir. Türkülerde, cinsel hedef olarak görülen bakireler, gerek başka hiçbir erkekle birlikte olmamış gerek de eşsiz bir güzellikle donatılmış olma özelliğinden ötürü erkeklerin cinsel birliktelik yaşamak istediği kadınlar olarak tasvir edilmiştir. Özellikle erkek ağızlı türkülerde bekâret öylesine yüceltilmiştir ki bakirelerin, aynı zamanda, bir şifa kaynağı olduğu algısı tezahür etmiştir. Herhangi bir cinsel geçmişi bulunmamasından ötürü bir sağaltıcı olarak ifade edilen bakirelerin, kimi türkülerde ölüyü bile diriltebilecek kadar olağanüstü özelliklere sahip olduğu dile getirilmiştir.

Bakirelik bu çalışma ile türküler özelinde incelenmeye çalışılmış ve halkın bekâretle ilgili duygu, düşünce, beklenti ve algılarını türkülerine nasıl aksettirdiği tespit edilmiştir. Diğer anonim türler üzerinde yapılacak kapsamlı bir çalışma ile de Türk insanının zihninde var olan bu algının genel bir değerlendirmesi yapılabilir ve konuyla ilgili bilinmeyen birçok husus gün yüzüne çıkartılabilir.

Notlar

1. Avusturalya ve Afrika'daki kimi ilkel kabileler için bakirelik bir nebze önem arz etse de evlilikle ilişkilendirilmemektedir. Hatta evlilikten önce ergenlik dönemindeki kızların bekâreti, bu iş için görevlendirilen erkekler ya da cinsel ilişki harici bir yöntemle yaşlı kadınlar tarafından bozulmaktadır (Freud, 2018: 8-9).
2. Malinowski, Trobriand adasındaki gözlemlerinde, bakireliğin burada yaşayan ilkel halklar nazarında evlilik kurumu için hiçbir önemi olmadığından bahseder. Bu toplumda bireyler, çocuk yaşlarda karşı cinsle birlikte erotik oyunlar oynayarak cinselliği keşfedebilir; gençlik döneminde ise "bekâr evleri" adı verilen özel odalarda cinsel birliktelik yaşayabilirler. Toplum tarafından hoşgörüyle karşılanan bu uygulama ile genç kızlar, bekâr evlerinde bakireliğini kaybederler. Araştırmacının aktardığına göre Trobriandlılar arasında bir kızın bakire olarak evlenme ihtimali yok denecek kadar azdır (Akt. Caner, 2017: 37).
3. Eski Türk hukukuna göre kalın, erkeğin ya da erkek tarafının kızın babasına verdiği para ya da hayvandır. Barış yoluyla evliliğin bir göstergesi olarak kalın, evliliğin bir teminatı niteliğindedir. Kalın aracılığıyla yapılan evliliklerde erkeğin istediği zaman karısını boşayabilmesinin ve kadının da baba evine geri dönmesinin önüne geçilmeye çalışılmıştır. Kalın, günümüzde kimi bölgelerde karşılaşılan başlık parası geleneği ile aynı değildir. Kalın, eksilen iş gücü karşılığında kız tarafına verilen para veya maldır. Bu nedenledir ki eski Türklerde kalın yolu ile yapılan evlilikler toplumca saygın kabul edilmiştir (Yüksekkaya, 2007: 396-397).
4. Freud, kadınların gördüğü rüyaları yorumlarken çiçek sembolizminin bakireliğe işaret ettiğini vurgular. Özellikle menekşe, zambak ve karanfil; cinsel saflığın ve bekâretin birer metaforu olarak rüyalarda yerini almaktadır (Freud, 2011: 106-107). Bu da sosyal ve kültürel çevrelerin farklı olmasına rağmen çeşitli sembolik unsurların kimi toplumların kolektif zihninde aynı metafor şeklinde belirmesinin güzel bir örneğidir.
5. Kadın vücudu ile bağ ve bahçe arasında kurulan ilişkinin somut örnekleri, özellikle, halk hikâyelerinde çokça mevcuttur. Akbalık'a (2014: 115-116) göre bu ilişkinin temelinde kadının çocuk doğurma rolü ile toprağın üretken olmasının benzerliği yatmaktadır. Bir başka deyişle çocuk doğurabilme yeteneği ile kadın; insanlığın mevcudiyetini sağlayan toprak, dolayısıyla da bağ, bahçe ve tarla ile özdeşleştirilmektedir.
6. Trabzon yöresinde *guguli* kelimesi "dik uçlu" anlamında kullanılmaktadır (Altınbaş, 2018: 32).

Kaynakça

Addison, C. (2010). Enlightenment and virginity. *Inkansiyo: The Journal of Humanities and Social Science*, 2 (2), 71-77.

Akbaba, M. F. (2002). *Kahramanmaraş türküleri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Akbalık, E. (2014). Halk hikâyelerinde bir imaj olarak bağ ve bahçenin kadın ve bedeni ile ilişkisi. *Milli Folklor*, 101, 113-124.

Altınbaş, G. (2018). *Trabzon vilayeti türkü, atışma, atma türkü ve destanlarında cinsellik*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Sosyal Bilimler Üniversitesi.

Aydın, T. (1999). *Aydın güzellemesi*. Aydın: Kent.

Aydın, N. (2018). Kadın-kız kimliğinin oluşumu ve kadına bakış bağlamında toplumsal algıya yön veren atasözleri. *SEFAD*, 39, 169-180.

Blank, H. (2019). *Bekâretin el değmemiş tarihi*. (6. Baskı). (E. Ergün, Çev.) İstanbul: İletişim.

Caner, E. (2017). *Kutsal fahişeden bakire Meryem'e-toprak ve kadın.* (2. Baskı), İstanbul: Su.

Coşkun, G. (2019). *Tokat'tan derlenen türkü sözlerindeki halk kültürü öğelerinin bir eğitim aracı olması bakımından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Çakır, Ş. (2016). *Burdur türküleri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırşehir: Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Çetin, C. (2008). Türk düğün gelenekleri ve kutsal evlilik ritüeli. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 48 (2), 111-126.

Demir, Z. (1999). *TRT repertuvarında bulunan Denizli türkülerinin makam-ayak, tür ve usul yönünden incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Deveci, Ü. (2007). *Deniz üstü köpürür-Muğla türküleri ve hikâyeleri (tasnif ve inceleme)*. Muğla: Muğla İl Kültür Müdürlüğü.

Dincer, Ö. (2007). *Namus ve bekâret: Kuşaklar arasında değişen ne? İki kuşaktan kadınların cinsellik algıları*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Duman, O. (2016). Çorum türküleri üzerine bir inceleme. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Durbilmez, B. (2019). İkincil sözlü kültür bağlamında Neşet Ertaş'ın türkü Dağarcığına bir bakış. *Türk kültür coğrafyası, halk bilimi ve edebiyat araştırmaları*. İstanbul: Ötüken.

Erdal, T. (2011). Erkek ağızlı türkülerde kadın imajı. *folklor/edebiyat*, 17 (65), 37-52.

Erdem, M. E. (2018). *Erzincan türküleri üzerine bir inceleme*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erdir, F. (2016). *Muğla türkülerinde kadın ve erkek temsillerinin ve rollerinin toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eren, Ş. (2014). *Kadın söylemli türkülerin tasnifi ve değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Van: Yüzüncü Yıl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Erenler, P. C. (2019). *Adana türkülerinin genel özellikleri ve çeşitli değişkenler açısından analizi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Ergün, E. (2019). Ön Söz, *Bekâretin el değmemiş tarihi*. (6. Baskı), (E. Ergün, Çev.) 11-34. İstanbul: İletişim.

Eröz, M., ve Güler, A. (1998). *Türk ailesi.* (2. Baskı), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.

Evci, A. (2018). *Orta Karadeniz Bölgesi'ne ait türkülerde Türk yaşam tarzı*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Eyüboğlu, İ. Z. (1976). *Karadeniz aşk türküleri*. İstanbul: Ada.

Firestone, S. (1993). *Cinselliğin diyalektiği-kadın özgürlüğü davası.* (2. Baskı), (Y. Salman, Çev.) İstanbul: Panel.

Freud, S. (2011). *Rüyaların yorumu-2*. (İ. Kırımlı, Çev.) İstanbul.

Freud, S. (2018). *Bakirelik tabusu.* (2. Baskı), (E. Yıldırım, Çev.) İstanbul: Oda.

Gündüz, A. (2008). *Bilecik türküleri*. Ankara: Punto.

Halıcı, M. (1985). *Konya sazı ve türküleri*. İstanbul: Özden.

Kaya, D. (1999a). *Anonim halk şiiri*. Ankara: Akçağ.

Kaya, G. (1999b). *Halk türkülerinde kadının konumu*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Köse, N. (2003). Türk düğünlerinde gerdek sonrası duvak geleneği. *Milli Folklor*, 60, 92-109.

Kunos, I. (1998). *Türk halk türküleri*. (A. O. Öztürk, Yay. Haz.) Ankara: Türkiye İş Bankası.

Kurt, B. (2016). *Malatya yöresi türkü söyleme geleneği ve Malatya türküleri*. Yayınlanmamış doktora tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Mernissi, F. (2014). Bekâret ve Ataerki, *Müslüman toplumlarda kadın ve cinsellik*. (P. İlkkaracan, Der.), (E. Salman, Çev.) (4. Baskı), 99-114. İstanbul: İletişim.

Mirzaoğlu, F. G. (2019). *Halk türküleri konu-icra-yapı-anlam-işlev*. (2. Baskı), Ankara: Akçağ.

Oğuz, Ö. (2012). Yazılı ve sözlü hukuk açısından evlenme pratikleri ve töre cinayetleri. *Milli Folklor*, 95, 103-113.

Ölçer Özünel, E. (2017). *Masal mekânında kadın olmak-masallarda toplumsal cinsiyet ve mekân ilişkisi.* (2. Baskı), Ankara: Geleneksel.

Özbek, M. (1981). *Folklor ve türkülerimiz*. (2. Baskı), İstanbul: Ötüken.

Öztelli, C. (1972). *Evlerinin önü (Bütün halk türküleri)*. İstanbul: Hürriyet.

Sağol Yüksekkaya, G. (2007). Kalın ve çeyiz. *Hediye kitabı*. E. Gürsoy Naskali, ve A. Koç (Ed.), İstanbul: Kitabevi.

Sol, S. (2016). Kadının dönüşüm mekânı: Rumeli türküleri örneği. *Avrasya Etüdleri*, 50 (2), 507-528.

Şenocak, E. (2015). Halk anlatı ve inanışlarında mitolojik bir meyve: Nar. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*¸4 (8), 228-251.

Tan, N., ve Turhan, S. (2001). *Van halk müziğine giriş*. Ankara: Cem.

Tan, N., ve Turhan, S. (2008). *Ankara türküleri ve oyun havaları*. Ankara: Cem.

Tanses, H. (1995). *Halk türküleri-Güfte ve besteleriyle*. İstanbul: Say.

Terzioğlu, A. M. (2015). *Ağrı yöresinde kayıt altına alınmamış türkülerin derlenerek eğitim müziği açısından incelenmesi*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Tuna, S. T. (2006). Türk dünyası düğünlerinde koltuklama ve kırmızı kuşak bağlama geleneği. *bilig*,

38, 149-160.

Tunç, E. (2021). Halk hikâyelerinde ataerkil bir ideoloji olarak "namus" ve erkek kimliğinin kurgulanmasında namus düşüncesinin üstlendiği işlevler üzerine. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 9 (26), 11-33.

Turhan, S., ve Akbıyık, A. (2011). *Tarım türküleri*. İstanbul: Okur.

Türkçe sözlük (2005). (10. Basım), Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı.

Uzunöz, E. (2019). *Tokat türküleri (İnceleme-Metinler)*.Yayınlanmamış yüksek lisans tezi,Erzurum: Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü.

Yakıcı, A. (2013). *Halk şiirinde türkü*. (2. Baskı), Ankara: Akçağ.

Yılmaz, M. A. (2005). *Aladağ halk kültürü araştırması*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Adana: Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yücesu, O. (1997). *Elazığ-Harput türküleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Yüksel, G. (2013). Kastamonu türkülerine psikanalitik bir bakış. *Kültürümüzde türkü sempozyumu bildirileri III*, Sivas: Es.

Elektronik kaynaklar

URL-1: TDK Çevrimiçi Sözlük https://sozluk.gov.tr/, Erişim Tarihi: 08/06/2020.

Bu eser Creative Commons Atıf 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
(This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License).